

ISSN 1691-1881

DAUGAVPILS
UNIVERSITĀTE

SOCIĀLO ZINĀTŅU VĒSTNESIS

2014 1(18)

SOCIĀLĀ PSIHOLOĢIJA

Aivis Dombrovskis

IDENTITĀTES KRĪZES APTAUJAS SKALAS PSIOMETRISKIE RĀDĪTĀJI LATVIJAS VIDĒ

Cilvēka identitāte ir daudzdimensionāla un daudzšķautņaina, kura veidojas visa cilvēka mūža garumā un identitātes veidošanās process ir saistīts ar identitātes krīzes posmiem, kurus var raksturot gan kā identitātes problēmu stāvokli, gan kā identitātes krīzes stāvokli. Identitātes krīzes aptauja ir psiholoģiskās pētniecības instruments, kurš izstrādāts, lai noteiktu cilvēka identitātes krīzes stāvokli vairākās dimensijās, ko veido 7 aptaujas pamatskalas kā arī, lai varētu noteikt, vai šī identitātes krīze vērtējama kā identitātes traucējumi vai jau kā ieilgusi identitātes krīze, saskaņā ar Amerikas Psihiatru Asociācijas izstrādātajiem pieņēmumiem, kas saistīti ar aptaujas trim papildskalam. Šajā rakstā ir atspoguļoti Identitātes krīzes aptaujas adaptācijas Latvijas vidē rezultāti. Adaptācijas izlase sastāv no 500 respondentiem vecumā no 18 līdz 27 ($M = 18,8$; $SD = 1,19$) gadiem. Pirmajā adaptācijas posmā tika veikta instrumenta lingvistiskā adaptācija, otrajā posmā veikta instrumenta psihometrisko rādītāju analīze. Instrumenta adaptācijas gaitā psihometrisko rādītāju analīzē, tika noteikta pantu iekšējā saskaņotība ar Kronbaha alfu, faktoriālā validitāte, apstiprinošā faktoranalīze, konverģentā un diverģentā validitāte, Testa – retesta validitāte. Adaptācijas gaitā iegūtie Identitātes krīzes aptaujas psihometriskie rādītāji atzīti par pieņemamiem un instruments – Identitātes krīzes aptauja – tiek atzīts par derīgu turpmākai izmantošanai pētniecībā un ir praktiski pielietojams psiholoģiskajā izpētē Latvijas kultūrvidē.

Atslēgas vārdi: identitātes krīze, identitātes problēmas, identitātes krīzes aptauja, psihometriskie rādītāji, instrumenta adaptācija.

Identity crisis inquiry scales psychometric indices in environment of Latvia

The identity of a person is multidimensional and multiangular, which is being formed in the course of the person's life and the process of the forming of identity is connected with the stage of identity crisis, which could be characterized as the stage of the identity problem as well as the stage of the identity disorder. Identity Distress Survey is the instrument with has been worked to inquire the state of the person's crisis multidimensionally which are formed by 7 inquiries as well as to determine if the identity crisis is evaluated as the identity of problems or as the disorder of the crisis in correspondence with the presumption developed by American Association of Psychiatrists, which is connected with the 3 additional scales of inquiry. The results of the Identity Distress Survey are shown in the environment of Latvia. The sample of adaptation consists of 500 respondent's 18–27 ages ($M = 18.8$; $SD = 1.19$). The linguistic adaptation of the instrument was being carried out in the first period; the analysis of the results was being worked out during the second course of adaptation. In the course of the instrument adaptation in the psychometrical analysis was appointed Cronbach's Alpha, the factorial validity, the analysis of the affirmatory factors, the convergent and divergent validity, Test-retest validity. The results gained in the course of adaptation of Identity Distress Survey are acknowledged to be acceptable and the instrument itself – approved to be useful for further

usage in investigations and can be practically used for psychological researches in Latvian cultural environment.

Key words: identity crisis, identity problems, Identity Distress Survey, psychometrical indices, adaptation the instrument.

Психометрические показатели шкалы опросника кризиса идентичности в латвийской среде

Идентичность человека является мультидименсиональной, многогранной и создаётся в течение всей его жизни. В свою очередь, процесс формирования идентичности связан с периодами кризиса, которые можно охарактеризовать как состояния – проблемы с идентичностью и кризис идентичности, что не является одним и тем же. Опросник кризиса идентичности является инструментом психологического исследования, который разработан для того, чтобы определить состояния кризиса идентичности у человека в разных измерениях его личности. Опросник состоит из 7 основных шкал, указывающих на разные измерения кризиса идентичности, а также из трёх дополнительных шкал, которые, в соответствии с критериями, разработанными Американской ассоциацией психиатров, определяют нарушения идентичности или уже затянувшийся кризис идентичности. В представленной статье показаны результаты адаптации инструмента Опросник кризиса идентичности в латвийской среде. Выборка адаптации состоит из 500 респондентов в возрасте от 18 до 27 лет ($M = 18,8$; $SD = 1,19$). На первом этапе адаптационного процесса была проведена лингвистическая адаптация опросника, на втором этапе проведён анализ психометрических показателей опросника. В процессе анализа психометрических показателей была определена альфа Кронбаха, факторная валидность, подтверждающий факторный анализ, конвергентная и дивергентная валидность, валидность «Тест – ретест». Данные, полученные в процессе адаптации Опросника кризиса идентичности, были признаны приемлемыми, а сам Опросник – годным для использования и практически применимым в дальнейших психологических исследованиях в латвийской культурной среде.

Ключевые слова: кризис идентичности, проблемы идентичности, опросник кризиса идентичности, психометрические данные, адаптация инструмента.

Ievads

Identitātes pētīšana ir aktuāla visā pasaulē dažādās sociālās zinātnēs. Identitātes jēdziens tiek skaidrots atšķirīgi un skaidrojums ir atkarīgs no zinātnieku akcentētajiem aspektiem identitātes izpētē, ko nosaka viņu atšķirīgās teorētiskās nostādnes kā arī tradīcijas un pieredze dažādām disciplīnām.

Identitātes izpēte tiek veikta psiholoģijā, socioloģijā, antropoloģijā, lingvistikā, politiskajās zinātnēs, izglītības zinātnē, ģimenes pētniecībā un sabiedrības veselības zinātnē. Šīs disciplīnas pēta identitāti, izmantojot atšķirīgas teorētiskās bāzes. Tas nosaka identitātes jēdziena definīciju daudzveidību, jo pat psiholoģijā pastāv atšķirīgi uzskati saistībā ar identitātes jēdzienu, piemēram, sociālā psiholoģija identitāti aplūko citādāk nekā attīstības psiholoģija (Vingoles et al. 2011).

Identitāti pēc Eriksona (Eriksons 1998, 1997, 1959) domām var raksturot ar atbildi uz jautājumu: “Kas es esmu?”

Vatmens skaidro, ka identitāte ir un to veido cilvēka dzīves vērtību kopums, kas sastāv no pašnoteiktajām elementiem, dzīves mērķu izvēles, dzīves vērtībām un

pārlicībām, kurām viņš seko savā dzīvē (Waterman 1985) un identitāte ir jāskata un jāpēta kā kopums, kurā svarīgs ir konteksts (Wiesenfeld 2001).

Mūsdienu pētījumi vēlreiz apstiprina ideju par to, ka katrs cilvēks sevī iekļauj daudzas dažādas identitātes (Eriksons 1998), piemēram, Vingole ar kolēģiem (Vingoles, Schwartz, Luckx 2011) norāda, ka individuālā identitāte ir ar daudzām sejm un indivīds var raksturot sevi no dažādiem aspektiem. Savukārt Watermens norāda, ka identitāte veidojas identitātes krīzes periodā, kad notiek dažādu dzīves mērķu, vērtību un pārlicību pārvērtēšana un alternatīvu meklēšana, tiek noteikti jauni dzīves mērķi un dzīvei tiek piešķirta jeb atrasta jauna jēga (Waterman 1985) un šādu procesu ietekmē ārējie sociālie apstākļi, bet iedarbība uz indivīdu ir individuāla (Raskin 2002).

Tomēr tajā pašā laikā Eriksons, Vaitborne un Breikvels arī norāda, ka cilvēka identitāte turpina veidoties visa mūža garumā un tas nav statisks, bet dinamisks process (Eriksons 1998; Whitbourne 1986; Breakwell 2010).

Identitātes krīzes jēdzienu ieviesa Eriksons (Eriksons 1998), norādot, ka nedrošība un trauksme, ko pusaudži piedzīvo, kad pāriet jauniešu statusā, rada neziņu un apmulsumu par savu tagadni un nākotni, par to, kādas lomas būs viņiem turpmākajā dzīvē. Savukārt Robins un Vilners apraksta identitātes krīzi, ko piedzīvo koledžas studenti, kad pēc studijām jāuzsāk jauns dzīves posms (Robbins, Wilner 2001). Sociālajā psiholoģijā (Shaffer 2009) identitātes krīze aprakstīta kā nedrošība un pat bailes par to, ko jaunieši izjūt, kad viņi izmainās un nav vairs bērni un tas rada neziņu un apmulsumu par nākotnes dzīves lomām, kuras viņiem būs jāpieņem.

Dzīves posms pēc mācībām skolā ir īpaši svarīgs, jo, kā norāda Arnets, tad jauniešiem vecumā no 18 līdz 25 gadiem dzīve ir lielu pārmaiņu pilna. Viņiem jāizpēta savas jaunās iespējas par nākotni attiecībā uz attiecībām, darbu, politisko orientāciju un jāizvirza dzīves mērķi (Arnett 2000), jāuzsāk sava profesionālā karjera (Rossi, Mebert 2011). To apliecina arī Šafers (Shaffer 2009), norādot, ka koledžas studentes ir vairāk nekā skolēni norūpējušās par savu profesionālo identitāti un norāda, ka viņas ir norūpējušās par tādiem identitātes aspektiem kā seksualitāte un attiecības, jo aktuāls ir jautājums par darba un ģimenes mērķu sabalansēšanu.

Identitātes krīze ir neatņemams identitātes veidošanās nosacījums (Eriksons 1998; Adams 2007). Šafers (Shaffer 2009) norāda, ka pārejas laikā, notiekot jauniem dzīves pāvērsieniem, jaunieši uzdod sev jautājumus par savu nākotni, kā arī meklē atbildes uz jautājumiem: kādu karjeru izvēlēties nākotnei; kādas reliģiskās un morālās vērtības vai politiskos uzskatus pieņemt savai dzīvei; jautājums par laulībām un bērniem, kad un cik daudz; kādai sociālai grupai pievienoties. Identitātes krīze nav visaptveroša, bet tā var būt saistīta ar kādu identitātes daļu. Kā norāda Šafers, tad tikai 5% no aptaujātajiem tādi identitātes jautājumi kā profesionālā izvēle, attieksme pret gendera lomām, reliģiskā piederība un politiskā ideoloģija, ir vienādos identitātes statusos pēc Marsijas statusu iedalījuma (Marcia 1980), bet pārējiem 95% šīs kategorijas ir "izkaisītas" pa dažādiem statusiem (Shaffer 2009).

Identitātes krīze nav tikai novērojama jauniešiem, bet kā norāda pētnieki, tad identitātes krīze novērojama arī cilvēkiem pusmūža vecumā (Levinson et al. 1978; Heckhausen 2001).

Hernandezs ar kolēģiem ir pētījis identitātes krīzes rādītājus, izmantojot Identitātes krīzes aptauju IKA (*Identity Distress Survey (IDS)*, Berman et al. 2004), kas tiek izmantota arī šajā pētījumā, dažādās sociālajās (pēc dzimuma, rases, etniskās piederības) un imigrantu grupās. Statistiski nozīmīgas atšķirības nenoteica rase, etniskā piederība, imigrantu grupa, bet gan dzimums.

Izmantojot IKA apakšskalu Identitātes traucējumi (*American Psychiatric Association 1987*), viņi konstatēja, ka 23% no aptaujātajām sievietēm bija identitātes traucējumi, bet tie nebija nevienam no vīriešu grupas, tāpat, izmantojot IKA apakšskalu Identitātes problēmas (*American Psychiatric Association 1994*), tika konstatēts, ka 35% sieviešu un 7,5% vīriešu no kopējās izlases ir identitātes problēmas. Tika konstatēts, ka sievietes ar identitātes traucējumiem uzrāda arī statistiski nozīmīgus rezultātus anti-sociālas uzvedības rādītājos un ietiepīgas uzvedības rādītājos (*Hernandez et al. 2006*).

Identitātes krīzes situācija var rasties arī brīžos, kad cilvēks nonāk konflikta situācijā pats ar savu pašprezentāciju, kad vienā un tajā pašā brīdī ir jāizlemj un jāizvēlas, kādu savu paštēlu prezentēt, ja tajā pašā brīdī sastopas divas cilvēku grupas, kurām pie citiem apstākļiem tiek prezentēti divi atšķirīgi paštēli. Piemēram, sieviete kopā ar draudzenēm ir jautra un prezentē sevi kā bezrūpīgu un draisku būtni, bet šajā brīdī uzrodas augstskolas profesore, kurai šī pati sieviete ir prezentējusi sevi kā klusu, centīgu, emocionāli nosvērtu un priekšzīmīgu studentu (*Terry et al. 2007*).

Identitātes krīzei, kā norāda Šafers (*Shaffer 2009*), ir tieša saistība ar studenšu ģimeni, jo studentes (jaunietes), kuras jūtas atsvešinātas no saviem vecākiem, bieži ir ar difūzu identitāti (pēc Marsijas identitātes statusiem (*Marcia 1980, 1966*)) pretēji tām sievietēm, kurām ir siltas un atbalstošas savstarpējās attiecības ar vecākiem, kuru vecāki atbalsta viņas savas identitātes izpētē un meklējumos, kā rezultātā šīs sievietes atrod/izveido pašas savu individuālo identitāti.

Tieši identitātes veidošanās procesa dinamiskums un ar to saistītie identitātes krīzes stāvokļi nosaka nepieciešamību pēc psiholoģiskās izpētes instrumentiem, lai varētu labāk palīdzēt cilvēkiem atrisināt viņu psiholoģiskās problēmas, kā arī ir nepieciešami instrumenti, ar ko papildināt identitātes pētnieku instrumentāriju.

Pētījuma metodoloģija

Pētījuma izlase. Adaptācijas izlasi veidoja gan vīrieši, gan sievietes kopā 500 respondenti vecumā no 18 līdz 27 ($M = 18,8$; $SD = 1,19$) gadiem. 97,4% respondentu ir vecumposmā no 18 līdz 21 gadam, 13 respondenti ir vecumā no 22 līdz 27 gadiem. Instrumenta adaptācijas pētījumā analizēti dati par 170 (34%) vīriešiem un 330 (66%) sievietēm. Detalizētāki sociāli demogrāfiskie dati par izlases respondentiem sniegti 1. tabulā.

1. tabula

**Identitātes krīzes aptaujas skalas adaptācijas izlases respondentu
sociāli demogrāfiskais raksturojums**

Sociāli demogrāfiskais kritērijs	Sociāli demogrāfiskais rādītājs	Adaptācijas izlase			
		Sievietes		Vīrieši	
		N	%	N	%
1	2	3	4	5	6
Respondenta šī brīža dzīvesvieta	Dzīvo kopā ar vecākiem	172	52,1	116	68,2
	Ir pašiem sava mājvieta	56	17	17	10,0
	Dzīvo dienesta viesnīcā	102	30,9	37	21,8
Respondenta dzīves vide bērnībā	Pilsētā	143	43,3	96	56,5
	Laukos	187	56,7	74	43,5
Respondenta ģimenes stāvoklis	Neprecēta, neprecēts	277	83,9	156	91,8
	Precēta, precēts	3	0,9	4	2,4
	Dzīvo kopā ar draugu/ draudzeni	49	14,8	9	5,3
	Šķīrusies, šķīries	1	0,3	1	0,6
Pēc respondenta bērnu esamības	Nav bērnu	320	97	164	96,5
	Ir bērni	10	3	6	3,5
Pēc respondenta vecāku laulības	Mātei no pirmās laulības, tēvam no pirmās laulības	254	77	119	70,0
	Mātei no pirmās laulības, tēvam no otrās laulības	11	3,3	15	8,8
	Mātei no pirmās laulības, tēvam cits variants	5	1,5	8	4,7
	Tēvam no pirmās laulības, mātei no otrās laulības	10	3,0	7	4,1
	Mātei no pirmās laulības	3	0,9	5	2,9
	Mātei no otrās, tēvam no otrās laulības	8	2,4	2	1,2
	Mātei no otrās laulības, tēvam cits variants	2	0,6	-	-
	Mātei cits variants, tēvam cits variants	27	8,2	12	7,1
	Mātei cits variants	1	0,3	2	1,2
	Māte cits variants, tēvam no otrās laulības	8	2,4	-	-
	Mātei no otrās laulības	1	0,3	-	-
Pēc respondenta brāļu un māsu esamības	Esmu vienīgais bērns	47	14,2	31	18,2
	Ir vecāks brālis/li	52	15,8	26	15,3
	Ir jaunāks brālis/li	35	10,6	20	11,8
	Ir vecāka māsa/sas	51	15,5	27	15,9
	Ir jaunāka māsa/sas	32	9,7	23	13,5
	Ir vecāks brālis, jaunāka māsa	11	3,3	5	2,9
	Ir vecāks brālis, jaunāks brālis	5	1,5	3	1,8

1. tabulas turpinājumu skat. 65. lpp.

1. tabulas turpinājums

1	2	3	4	5	6
	Ir jaunāks brālis, jaunāka māsa	28	8,5	9	5,3
	Ir jaunāks brālis, vecāka māsa	12	3,6	4	2,4
	Ir vecāks brālis, vecāka māsa	32	9,7	11	6,5
	Ir jaunāks brālis, jaunāka māsa, vecāka māsa	1	0,3	1	0,6
	Ir jaunāks brālis, vecāks brālis, jaunāka māsa, vecāka māsa	5	1,5	-	-
	Ir vecāka māsa, jaunāka māsa	5	1,5	4	2,4
	Dviņubrālis	1	0,3	1	0,6
	Ir vecāks brālis, vecāka māsa, jaunāka māsa	3	0,9	2	1,2
	Ir vecāks brālis, jaunāks brālis, jaunāka māsa	7	2,1	1	0,6
	Ir vecāks brālis, jaunāks brālis, vecāka māsa	1	0,3	2	1,2
	Dviņumāsa	2	0,6	-	-
Pēc iegūstamās izglītības	Pirmā augstākā izglītība	59	17,9	13	7,6
	Otrā augstākā izglītība	1	0,3	1	0,6
	Mācās vidusskolā	135	40,9	103	60,6
	Mācās profesionālajā vidusskolā	128	38,8	52	30,6
	Cits variants	7	2,1	1	0,6
Pēc izvēlētas nākotnes profesijas (apkopojums lielās grupās)	Komercdarbinieks	46	13,9	16	9,4
	Uzņēmuma vadītājs	66	20,0	15	8,8
	Mediķis	21	6,4	7	4,1
	Jurists	7	2,1	1	0,6
	Arhitektūra un dizains	12	3,6	5	2,9
	Ekonomika un grāmatvedība	30	9,1	3	1,8
	Inženierzinātnes	2	0,6	12	7,1
	Psiholoģija, pedagogija, sociālais darbs	9	2,7	2	1,2
	Žurnālistika, valodniecība	6	1,8	1	0,6
	Pakalpojumu speciālists	29	8,8	26	15,3
	IT un dabaszinātnes	7	2,1	7	4,1
	Māksla un izklaide	6	1,8	-	-
	Nav izvēles	50	15,2	61	35,9
	Sabiedriskās ēdināšanas speciālists	39	11,8	14	8,2
Respondenta tautība	Latviete, latvietis	305	92,4	164	96,5
	Krieviete, krievs	22	6,7	5	2,9
	Poliete	1	0,3	-	-
	Baltkrieviete	1	0,3	1	0,6
	Ukrainiete	1	0,3	-	-
Respondenta tēva tautība	Nav zināma	1	0,3	-	-
	Latvietis	289	87,6	158	92,9

1. tabulas turpinājums

1		2	3	4	5	6
	Krievs		28	8,5	7	4,1
	Baltkrievs		6	1,8	3	1,8
	Igaunis		2	0,6	1	0,6
	Ukrainis		2	0,6	1	0,6
	Polis		1	0,3	–	–
	Lietuvietis		1	0,3	–	–
Respondenta mātes tautība	Latviete		297	90,0	160	94,1
	Krieviete		24	7,3	5	2,9
	Poliete		1	0,3	1	0,6
	Rumāniete		1	0,3	–	–
	Ukrainiete		6	1,8	–	–
	Vāciete		1	0,3	–	–
	Baltkrieviete		–	–	4	2,4

Avots: Dombrovskis 2014.

Instrumenti. Identitātes krīzes aptauja (Identity Distress Survey – IDS) (1). (Berman, Montgomery, Kurtines 2004) nosaka identitātes krīzes pakāpi, kas saistīta ar neatrisinātiem/nepiepildītiem identitātes jautājumiem. Izpēte tiek balstīta uz DSM–III–R (APA, 1987) identitātes krīzes kritērijiem, taču tā var tikt izmantota arī, lai novērtētu DSM–IV (APA 1994) identitātes problēmas kritērijus, jo, kā norāda IKA autori (Berman, Montgomery, Kurtines 2004), tad ne vienmēr identitātes problēmas uzreiz ir definējamas kā identitātes krīze.

Identitātes krīzes aprauja palīdz noteikt, kā jaunieši (un ne tikai jaunieši) pārdzīvo nopietnus sarežģījumus identitātes attīstībā, kā arī ļauj izpētīt saikni starp identitātes problēmām un citām psiholoģiskās funkcionēšanas jomām (Berman et al. 2004).

IKA aptaujā respondentiem jāatbild uz 10 jautājumiem, uz pirmajiem deviņiem jautājumiem atbildi sniedzot 5 punktu Likerta tipa skalā ((1) ne pavisam, (2) nedaudz, (3) vidēji, (4) stipri, (5) ļoti stipri), norādot, cik lielā mērā viņi pēdējā laikā ir bijuši sarūgtināti, bažīgi vai norūpējušies par šādiem identitātes jautājumiem: *ilgttermiņa mērķiem, karjeras izvēli, draudzību, seksuālo orientāciju un uzvedību, reliģiju, vērtībām vai uzskatiem, kā arī lojalitāti grupai.*

Pēdējam desmitajam jautājumam atbilde jāsniedz uz speciālas novērtējuma skalas ar laika intervāla sadalījumu pa mēnešiem (Hernandez et al. 2006) – šis jautājums ļauj novērtēt, cik ilgi respondents ir izjutis šaubas par šiem jautājumiem un cik lielā mērā šie simptomi traucē ikdienas darbībai.

Originālās aptaujas versijas iekšējā saskaņotība uzrāda Kronbaha alfu 0,84, bet retesta Kronbaha alfa ir 0,82. Originālā aptauja uzrāda konverģento validitāti ar citiem identitātes attīstības mērījumiem (Berman et al. 2004).

Tiešie identitātes krīzes jautājumi izvietoti aptaujas sākumā (1.–7. jautājums), to saturs ir saistīts ar karjeras izvēli, draudzību, seksuālo orientāciju un uzvedību, reliģiju, vērtībām un uzskatiem. Pārējie trīs jautājumi (8., 9., 10. jaut.) neattiecas uz tiešiem identitātes krīzes mērījumiem, bet gan uz DxIII R (no DSM III–R) (Identitātes krīzes noteikšana) un DxIV no DSM IV (Identitātes problēmu noteikšana) (Berman et al.

2004). 8. jautājums: *Lūdzu, novērtējiet savu vispārējo diskomforta līmeni (cik slikti jūšaties), atbildot uz visiem iepriekšējiem jautājumiem kopumā*; 9. jautājums: *Lūdzu, novērtējiet, cik liela nedrošība minētajās situācijās kopumā ir traucējusi jūsu dzīvei (piemēram, kā šī nedrošība atturēja jūs no vēlamu lietu paveikšanas vai neļāva būt laimīgam)* un 10. jautājums: *Cik ilgi (ja tas ir gadījies) jūs esat bijuši sarūgtināti, bažīgi vai norūpējušies par šiem jautājumiem kopumā?* (Hernandez et al. 2006).

Procedūra. *Lingvinistiskā adaptācijas procedūra.* Aptauja tulkota no angļu valodas uz latviešu valodu divas reizes. Tulkojumi tika salīdzināti un analizēti Latvijas kultūrvides kontekstā. Tika izveidota ekspertu grupa 3 cilvēku sastāvā, kas veica tulkojumu analīzi. Tad iegūtais latviskais materiāls tulkots uz angļu valodu un veikta satura un jēgas salīdzināšana.

Tulkoja vairākas savstarpēji neatkarīgas personas, kas pārzina gan latviešu, gan angļu valodu. Ekspertu komisijas sastāvā bija persona, kura dzimtā valoda ir angļu un kura dzimtene ir ASV, bet kurš pārvalda arī latviešu valodu dzimtās valodas līmenī un jau daudzus gadus dzīvo Latvijā. Testa pārbaudes gaitā tika organizēta maza respondentu grupa 4 cilvēki, lai noskaidrotu viņu viedokli par testa pantu formulējumu skaidrību, instrukciju izpratni un nepieciešamo testa izpildes laiku (Rascevska 2005). Rezultātā tika pieņemts lēmums par labāko tulkojumu, kuru izmantot tālākajā aptaujas adaptācijas procesā. Aptaujas tulkošanas gaita tika reģistrēta protokolā.

Datu ievākšanas procedūra. Dati ievākti laika periodā no 2011. gada septembra līdz decembra mēnesim. Datu ievākšana nav bijusi regulāra, tas saistīts ar apgrūtināto piekļuvi respondentiem. Respondenti vienlaicīgi aizpildīja vairākas aptaujas, jo vienlaicīgi tika ievākti dati vairāku metožu adaptācijai, bet aizpildīšanas secību izvēlējās paši respondenti. Aptauju aizpildīšana netika limitēta laikā. Respondenti piedalījās aptaujā pēc brīvas izvēles, kas varētu stimulēt sniegt patiesākas atbildes uz uzdotajiem jautājumiem.

Datu apstrādes procedūra. Iekšējā saskaņotība noteikta ar Kronbaha alfu (Rascevska 2005) un datu apstrāde veikta ar profesionālās statistikas datu apstrādes programmu SPSS–19. Aptaujas faktoriālā validitāte tika pārbaudīta ar galveno faktoru metodi, jo tā ir mazāk jutīga uz sadalījumu (Rascevska 2005), faktoriālā validitāte, iekšējā saskaņotība, konverģentā un diverģentā validitāte (Rascevska 2005).

Apstiprinošās faktoru analīzes parametru aprēķināšanai tika izmantota DWLS metode. Validitāte tika pārbaudīta ar Pīrsona korelācijas metodi nosakot paredzamās saistības ar paredzamajiem mainīgajiem.

Rezultāti un diskusija

Sākumā ar Kolmogorova–Smirnova λ kritēriju tika noteikts, vai iegūto datu sadalījums būtiski atšķiras no normālsadalījuma. Vīriešu ($n = 170$) datiem tas būtiski neatšķiras no normāla sadalījuma, bet sieviešu ($n = 330$) datiem tas būtiski atšķiras no normāla sadalījuma ($p = 0,03$). Visai izlasei kopumā ($N = 500$; $SD = 0,66$; $M = 2,5$) izlases sadalījums nozīmīgi atšķiras no normāla sadalījuma ($p < 0,05$), tāpēc tālākā analizē tika izmantotas neparametriskās statistikas metodes.

Zemāk, 2. un 3. tabulā attēloti Identitātes krīzes aptaujas pantu statistiskie rādītāji 7 pantu un 10 pantu variantiem.

2. tabula

Identitātes krīzes aptaujas pantu statistiskie rādītāji 7 pantiem

IKA pants	Aritmētiskais vidējais	Standartnovirze
1.	3,35	1,17
2.	3,47	1,20
3.	2,86	1,33
4.	1,70	1,09
5.	1,40	0,84
6.	2,57	1,07
7.	2,24	1,09

Avots: Dombrovskis 2014.

3. tabula

Identitātes krīzes aptaujas pantu statistiskie rādītāji 10 pantiem

IKA pants	Aritmētiskais vidējais	Standartnovirze
1.	3,35	1,18
2.	3,47	1,15
3.	2,86	1,33
4.	1,70	1,09
5.	1,40	0,84
6.	2,57	1,07
7.	2,23	1,09
8.	2,16	1,07
9.	2,36	1,05
10.	2,25	1,20

Avots: Dombrovskis 2014.

1. attēls

Identitātes krīzes aptaujas pantu grūtības indeksu aprēķina formulas un aritmētiskais aprēķins

Grūtības indeksa minimālā robeža:

$$X_{\min} = X_{\min} + 0,2(X_{\max} - X_{\min}) = 1 + 0,2(5 - 1) = 1,8$$

Grūtības indeksa maksimālā robeža:

$$X_{\max} = X_{\min} + 0,8(X_{\max} - X_{\min}) = 1 + 0,8(5 - 1) = 4,2$$

Avots: Raševska, 2005.

Iegūtie pantu grūtības indeksi saskan ar Raševskas (Rascevska 2005) rekomendāciju par pantu grūtības indeksiem, (kas vērtēti pēc Likerta 5 ballu skalas), kuriem

vajadzētu atrasties robežās no 1,8 līdz 4,2 un kas parāda, ka pantu vidējās vērtības pieder 20 – 80 procentu robežai (Rascevska 2005).

Iegūto datu analīze rāda (skat. 2. un 3. tabulu), ka lielākā daļa pantu iekļaujas grūtības indeksa pieļaujamajās robežās, izņemot divus pantus: 4. pants *Seksuālā orientācija un uzvedība (piemēram, mulsuma sajūta (izjūta) par seksuālo piederību, seksuālo vajadzību intensitāte, u.c.)*, kura grūtības indekss ir 1,70, un 5. pants *Reliģija (piemēram, ticības zaudēšana vai izmaiņas ticībā Dievam/reliģiskajos uzskatos)*, kura grūtības indekss ir 1,40. Šie divi panti ar zemo pantu grūtības indeksu tomēr tika atstāti aptaujā, lai aptaujas adaptēto versiju saglabātu pietuvinātu oriģinālajai versijai. Tas ir pieļaujams, jo, kā norāda Raščevska, tad personības aptaujās reizēm atstāj pantus ar diskriminācijas indeksa vērtībām, kas ir ārpus kritiskajām robežām, ja tie var būt svarīgi polāru pazīmju mērīšanai, bet nav pieļaujama pantu atstāšana, kuru vidējais aritmētiskais ir vienāds ar 1 vai 5 (Rascevska 2005).

Iespējams, ka respondenti nav sarūgstināti, bažīgi vai norūpējušies par reliģiju un par seksualitāti, tas varētu būt saistīts ar respondentu vecumu, kas atrodas robežās no 18 līdz 27 gadiem. Šajā vecumā jautājumi par reliģisko piederību ir nostabilizējušies vai arī nav līdz šim bijusi aktuāli un seksuālā orientācija jau ir apzināta vai daļēji apzināta.

Šo var skaidrot arī ar to, ka bērnam augot un attīstot savu personību ģimenes vidē, vecāku vērtību sistēma ietekmē bērna vērtību sistēmas veidošanos (Allport 1968), un, iespējams, ka tieši šajā apstākli meklējamas atbildes (skaidrojums rezultātiem) par seksuāliem un reliģiskiem jautājumiem, jo aptaujātie respondenti dzīvo laikā, kad Latvija ir suverēna valsts (neatkarība no PSRS tika iegūta 1991. gadā, t.i. pirms 20 gadiem). Jaunākie respondenti dzimuši 1995. gadā, un aptaujas brīdī viņi bija 18 gadus veci, bet viņu vecāki vēl tika dzīvojuši un savu jaunību pavadījuši Padomju Latvijā, kurā par reliģiju un seksualitāti publiski netika jeb nebija pieņemts runāt, turklāt šo jautājumu esamība tika publiski noliegta un to aktualizēšana varēja beigties ar dažāda veida sodiem, tāpēc var pieņemt, ka Padomju Latvijas kultūrvides vērtības ir atstājušas ievērojamu netiešu ietekmi uz šodienas Latvijas kultūrvides vērtībām.

Analizējot pantu diskriminācijas indeksu pirmajiem 7 pantiem (skat. 4. tabulu), var secināt, ka tas atrodas optimālajās robežās no 0,2 līdz 0,8 (Rascevska 2005), jo zemākā skalas pantu diskriminācijas indeksa vērtība ir 0,26, bet augstākā ir 0,56.

4. tabula

IKA pantu kopējie statistiskie rādītāji 7 pantiem

Pants	Skalas vidējais aritmētiskais, ja pantu izdzēs	Skalas dispersija, ja pantu izdzēs	Izmaiņas pantu kopējā korelācijā (diskriminācijas indekss)	Kronbaha alfa, ja pantu izdzēs
1.	14,23	16,51	0,42	0,67
2.	14,12	17,25	0,35	0,69
3.	14,72	15,54	0,44	0,67
4.	15,89	17,08	0,40	0,67
5.	16,18	19,27	0,26	0,70
6.	15,01	16,61	0,47	0,66
7.	15,35	15,83	0,56	0,63

Faktoriālā validitāte. Faktoranalīzes rezultāti uzrāda divas īpašvērtības (skat. 5. tabulu), kas pārsniedz kritisko vērtību 1 (Rascevska 2005; Lasmanis, Kangro 2004). 1. faktora īpašvērtība ir 2,57, kas izskaidro 36,71% no kopējās pantu variācijas, un 2. faktora īpašvērtība ir 1,26, kas izskaidro 18,06% no kopējās pantu variācijas, bet kopā izskaidro 54,76% no kopējās pantu variācijas.

No tā var secināt, ka Identitātes krīzes aptaujas saturs var tikt izskaidrots ar 2 faktoru modeli. Pēc īpašvērtību grafika (skat. 2. attēlu) liknes lūzuma punktiem tiek izdalīti 7 komponenti jeb liknes lūzuma punkti, kas norāda, ka vislabāk un pilnīgāk aptauju izskaidrotu 7 faktoru modelis.

Divu komponentu vērtība ir lielāka par 1, tāpēc var izdalīt 2 faktorus, bet, iespējams, var izdalīt arī viena faktora modeli, jo liknes lūzums nav viennozīmīgs (Rascevska 2005). Tā kā aptaujas autoriem (Bermanet al. 2004) šis mērījums ir viendimensionāls, tad tiks analizēts gan viena faktora, gan divu faktoru modelis, lai pieņemtu lēmumu par labāko faktoru modeļa struktūru.

5. tabula

Identitātes krīzes aptaujas 7 pantu faktoru analīzes kopējā izskaidrotā dispersija

Pants	Sākuma īpašvērtība			Izdalītā summa no slodzes kvadrātā		
	Kopējais	% no dispersijas	Kumulatīvs %	Kopējais	% no Dispersijas	Kumulatīvs %
1	2,57	36,71	36,71	1,88	26,89	26,89
2	1,26	18,06	54,76	–	–	–
3	0,83	11,91	66,67	–	–	–
4	0,70	9,97	76,64	–	–	–
5	0,63	8,98	85,62	–	–	–
6	0,54	7,68	93,30	–	–	–
7	0,47	6,70	100,00	–	–	–

Piezīmes: Izdalīšanas metode: galveno faktoru metode. Varimaks rotācija ar Kaisera normalizāciju.

Avots: Dombrovskis 2014.

Septiņi Identitātes krīzes aptaujas panti uzrāda augstus faktora svarus vienfaktora risinājumam, jo sešiem pantiem faktoru svars pārsniedz vērtību 0,4, bet tikai 5. pantam vērtība ir 0,33, kas ir tuvu 0,4. Augstākais faktora svars ir 7. pantam 0,71., t.i. *Grupas lojalitāte (piemēram, piederība kādam klubam, grupai augstskolā, skolā u.c.)*.

Divfaktoru risinājums uzrāda labākus faktoru svarus un izskaidro vairāku pantu kopējo dispersiju. Korelācija starp pirmo un otro faktoru ir vidēji cieša ($r = 0,47$).

Tiek uzskatīts, ka faktors pietiekami labi izskaidro sākotnējo mainīgo lielumu variāciju, ja faktora vērtība ir virs 0,4 (Rascevska 2005). Tas liecina, ka visi jautājumi ir cieši saistīti ar slēpto faktoru jeb Identitātes krīzi. Augstākais faktora svars pirmajā faktorā ir 6. pantam: *Vērtības vai uzskati (piemēram, apmulsums par to, kas ir vai nav pareizi u.c.)* un līdzīgs faktora svars ir 7. pantam *Grupas lojalitāte (piemēram, piederība kādam klubam, grupai augstskolā, skolā u.c.)*. Otrajā faktorā visaugstākais

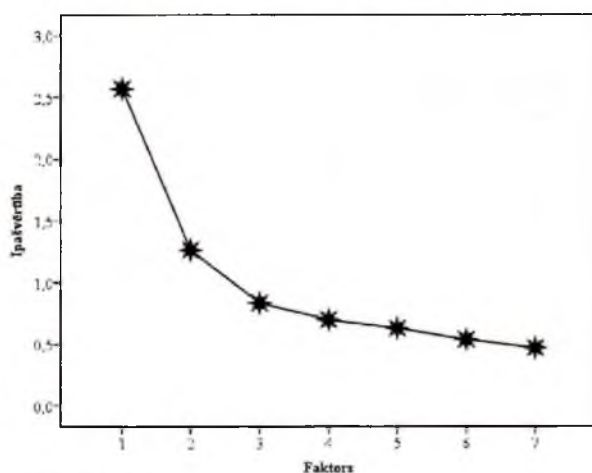
faktora svārs ir 1. pantam: *Ilgtērmiņa mērķi (piemēram, atrast labu darbu, nodibināt romantiskas attiecības utt.)* un diezgan augsts ir arī 2. pantam: *Karjeras izvēle (piemēram, izvēlēties nodarbošanos vai profesiju u.c.)*.

Nemot vērā, ka 2. faktorā ir tikai 2 panti un tie ir ļoti līdzīgi pēc saturā, jo abu jautājumu būtība ir par nodarbošanos nākotnē, salīdzinājumā ar 1. faktora pantu saturu (5 jautājumi), var pieņemt, ka 2. faktors ir iegūts mākslīgi, jo ir pārāk liela līdzība pantu saturā. Šādā gadījumā vienfaktora modelis ir uzskatāms par labāku risinājumu nekā divfaktoru modelis.

Lai pārbaudītu, vai empīriski vienfaktora modelis ir piemērotāks nekā divfaktoru modelis, tika veikta apstiprinošā faktoru analīze.

2. attēls

Identitātes krīzes faktoru īpašvērtību grafiskais attēlojums

Avots: Dombrovskis 2014.

6. tabula

Identitātes krīzes aptaujas vienfaktora svāru matrica

Pants	Faktors
	1
1.	0,48
2.	0,40
3.	0,53
4.	0,50
5.	0,33
6.	0,59
7.	0,71

Piezīmes: Izdalīšanas metode: Galveno faktoru metode. Varimaks rotācija ar Kaisera normalizāciju.

Avots: Dombrovskis 2014.

7. tabula

Identitātes krīzes aptaujas rotēta divfaktoru svaru matrica

Pants	Faktors	
	1	2
6.	0,64	–
7.	0,61	–
4.	0,55	–
5.	0,52	–
3.	0,44	–
1.	–	0,80
2.	–	0,65

Piezīmes: Izdalīšanas metode: Galveno faktoru metode. Ar slīpo promaksrotāciju.

Avots: Dombrovskis 2014.

Apstiprinošā faktoru analīze. Apstiprinošā faktoru analīze ļauj pārbaudīt, cik labi teorētiskais faktoru modelis spēj izskaidrot reālus datus jeb cik piemērots ir izvirzītais modelis attiecīgo datu izskaidrošanai (Brown 2006). Modeļa piemērotību var novērtēt pēc vairākiem kvalitātes rādītājiem, no kuriem labākie pēc Hjū un Bentlera simulācijām (Hu, Bentler 1999) ir RMSEA, CFI un TLI indeksi. Pēc šo autoru rekomendācijām RMSEA ir jābūt mazākam par 0,05 vai vismaz 0,08, bet CFI un TLI jābūt lielākiem par 0,95, lai secinātu, ka modelis ir piemērots novēroto datu izskaidrošanai.

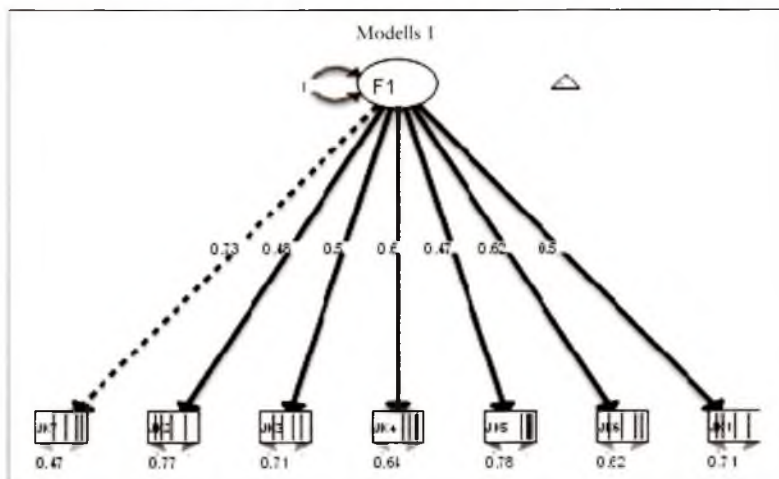
Apstiprinošās faktoru analīzes parametru aprēķināšanai tika izmantota DWLS metode. Pa diagonāli svērtā pēdējo kvadrātu (DWLS) metode ir robusts risinājums pēdējo svērtā kvadrātu (WLS) metodei, kas parametru un modeļa piemērotības aprēķināšanai izmanto polihoro korelāciju matricu un tādējādi ir atbilstoša gadījumā, kad mainīgajiem ir kategoriju raksturs un to sadalījums būtiski atšķiras no normālsadalījuma (Rosseele 2012).

Kā redzams no iegūtajiem datiem (skat. 3., 4., un 5. attēlu un skat. 8. tabulu), tad 2. modelis un 3. modelis uzrāda identisku modeļa piemērotību, kas nav neparasta parādība, ja faktoru veido tikai divi panti un šie paši divi panti tiek korelēti vienfaktora risinājumā. Turklāt šo modeļu piemērotība atbilst Hjū un Bentlera (Hu, Bentler 1999) izvirzītajām prasībām pretstatā 1. modelim, kur visi modeļa piemērotības indeksi liecina par sliktu piemērotību, kas pēc modifikāciju indeksu izpētes liecina par neizskaidrotu kovariāciju starp 1. un 2. aptaujas pantu.

Tā kā šo modeļu piemērotība ir vienāda un vienfaktora modelis ir teorētiski pamatots, tad priekšroka ir dodama modelim, kurš ir taupīgāks, t.i., ar mazāk faktoriem spēj izskaidrot korelāciju matricu. No šiem rezultātiem var secināt, ka izpētošajā faktoru analīzē divfaktoru risinājums izrietēja no divu pārāk vienādu pantu satura. Tādējādi 3. modelis ir uzskatāms par identitātes krīzes aptaujas mērījuma modeli, kas ir empīriski pārbaudīts.

3. attēls

Identitātes krīzes aptaujas apstiprinošās faktoru analīzes 1. modelis

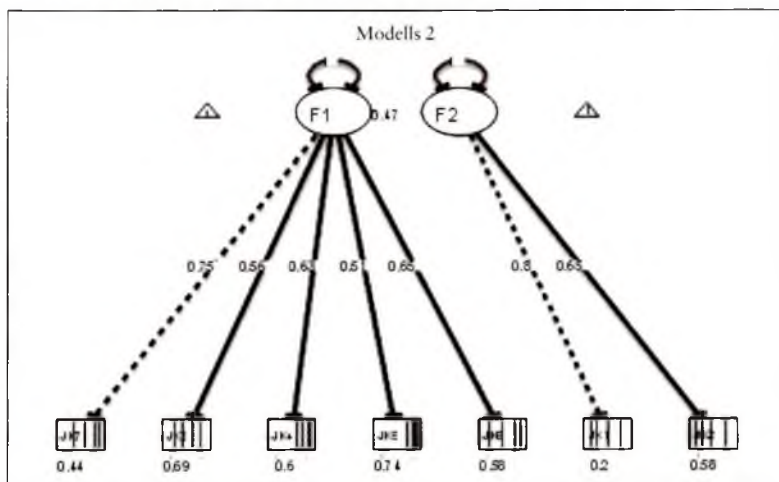

Piezīme: Modeļa ilustrācijā ir norādīti standartizēti regresijas koeficienti.

Avots: Dombrovskis 2014.

4. attēls

Identitātes krīzes aptaujas apstiprinošās faktoru analīzes 2. modelis

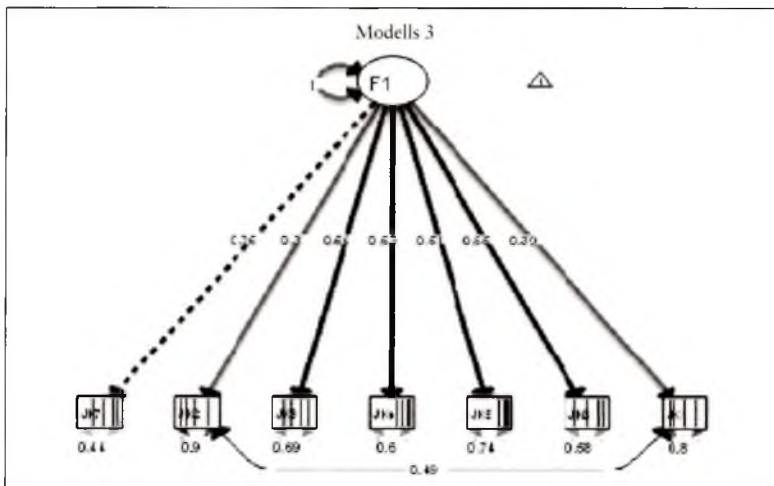

Piezīme: Modeļa ilustrācijā ir norādīti standartizēti regresijas koeficienti.

Avots: Dombrovskis 2014.

5. attēls

Identitātes krīzes aptaujas apstiprinošās faktoru analīzes 3. modelis

Piezīmes: Modeļa ilustrācijā ir norādīti standartizēti regresijas koeficienti.

Avots: Dombrovskis 2014.

8. tabula

Apstiprinošā faktoru analīze
trīs Identitātes krīzes aptaujas mērījuma modeļiem

Modelis	Brīvības pakāpe	$\chi^2(p)$	CFI	TLI	RMSEA ($p < .05$)
Modelis 1	14	140.86(0.00)	0,90	0,86	0,14 (0,00)
Modelis 2	13	30.97	0,99	0,98	0,05 (0,39)
Modelis 3	13	30.97	0,99	0,98	0,05 (0,39)

Piezīmes: Modelis 1: vienfaktora modelis bez korelējošām pantu kļūdām.

Modelis 2: divfaktoru modelis, kur 1. un 2. pants veido atsevišķu faktoru.

Modelis 3: vienfaktora modelis ar vienu specificētu korelāciju starp 1. un 2. pantu.

Modeļa parametri un modeļa piemērotības statistika iegūta ar DWLS metodi.

Avots: Dombrovskis 2014.

Diverģentā validitāte. Analizējot korelācijas starp Identitātes krīzes aptaujas rādītājiem un neatkarīgajiem mainīgajiem – dzimumu un vecumu (skat. 9. tabulu), apstiprinājās izvirzītā hipotēze, ka Identitātes krīzes rādītājiem nav jākorelē ar dzimumu un vecumu. Šie rezultāti apstiprina diverģento validitāti. Arī Birmens, Montgomerijs un Kurtiness savā pētījumā norāda, ka starp IKA no vienas puses un vecumu un dzimumu no otras puses nepastāv statistiski nozīmīga korelācija (Berman et al. 2004).

9. tabula

**Identitātes krīzes aptaujas pantu korelācija
ar respondentu dzimumu un vecumu**

Dzimums	Faktors rādītājs	Korelācijas	Dzimums	Vecums gados
Vīrieti (N= 170)	Identitātes krīze	Spīrmena korelācijas koeficients	0,0	-0,01
Sieviete (N= 330)	Identitātes krīze	Spīrmena korelācijas koeficients	0,0	-0,04

Avots: Dombrovskis 2014.

Salīdzinot grupas pēc dzimuma, izmantojot Manna-Vitneja U kritēriju ($z = -0,98$, $p = 0,33$), var secināt, ka atšķirības skalas rezultātos nav statistiski nozīmīgas. Atšķirību noteikšanai starp vecuma grupu rezultātiem identitātes krīzes aptaujā tika izmantots Kruskola-Vallisa rangu summu tests, un iegūts, ka χ^2 (9(df), $N = 500$) = 6,59, $p = 0,68$. Tādējādi var secināt, ka nepastāv statistiski nozīmīgas atšķirības starp vecuma grupām identitātes krīzes mērījumos.

Konverģentā validitāte. Lai noteiktu konverģento validitāti, tika izvirzīta hipotēze, ka Identitātes krīzei būtu negatīvi jākorrelē ar Apmierinātību ar ģimenes dzīvi (Zabriskie, McCormick 2003). Faktoru savstarpējā korelācija tika aprēķināta, izmantojot Spīrmena korelācijas koeficientu. Analizējot Spīrmena rangu korelācijas koeficientu matricu, var novērot, ka statistiski nozīmīgu korelāciju nav (skat. 10. tabulu). Ir vērojamas negatīvas korelācijas tendences starp IKA un AĢDz ($r_s = -0,08$; $p = 0,09$).

Detalizētākai novēroto tendencu analīzei jāaplūko Identitātes krīzes aptaujas struktūras īpatnības, tāpēc tika analizētas korelācijas starp IKA, DxIIIIR (Identitātes krīzes noteikšana) un DxIV (Identitātes problēmu noteikšana) (Bermanet al. 2004), kas ir IKA izdalītie apakšfaktori, un AĢDz (skat. 10. tabulu).

10. tabula

**Identitātes krīzes aptaujas pantu korelācija ar “Apmierinātība ar
ģimenes dzīvi”. Spīrmena rangu korelācijas koeficients (rho)**

Faktors	Korelācijas koeficients	IKA ^D	AĢDz ^D
IKA	Korelācijas koeficients	1,00	-0,08
	Nozīmības līmenis (divpusējā nozīmība)	-	0,09
AĢDz	Korelācijas koeficients	-0,08	1,00
	Nozīmības līmenis (divpusējā nozīmība)	0,09	-

Piezīmes. ^D - $N = 500$ ($n_{vir} = 170$ vīrieši; $n_{sev} = 330$ sievietes).

Avots: Dombrovskis 2014.

Analizējot korelāciju starp IKA, DxIIIIR un DxIV un AĢDz, ir novērojamas negatīvas korelācijas tendences starp IKA un AĢDz ($r_s = -0,08$; $p = 0,09$), bet ir statistiski nozīmīga korelācija starp DxIIIIR un apmierinātību ar ģimenes dzīvi ($r_s = -0,16$; $p = 0,01$) un starp DxIV un apmierinātību ar ģimenes dzīvi ($r_s = -0,13$; $p = 0,01$) (skat. 11. tabulu).

11. tabula

**Identitātes krīzes aptaujas apakšfaktoru korelācija ar
"Apmierinātība ar ģimenes dzīvi". Spīrmena rangu korelācijas koeficients**

Faktors	Korelācijas koeficients	IKA	AĢDz
AĢDz	Korelācijas koeficients	-0,08	1
DxIIIIR	Korelācijas koeficients	0,39**	-0,16**
DxIV	Korelācijas koeficients	0,56**	-0,13**

Piezīmes: ** Korelācija ir nozīmīga pie līmeņa 0,01 (divpusējas nozīmības), N= 500.

Avots: Dombrovskis 2014.

Novērojamas statistiski nozīmīgas korelācijas starp FIAS (Feministiskās identitātes attīstības skala (Feminist Identity Development Scale – FIDS) (Bargad, Hyde 1991), skalas rādītājiem Atklāsme un Identitātes krīze ($r_s = 0,22$; $p = 0,01$), Piederība un Identitātes krīze ($r_s = 0,23$; $p = 0,01$) un Aktīva iesaiste un Identitātes krīze ($r_s = 0,24$; $p = 0,01$) (skat. 12. tabulu).

12. tabula

**Identitātes krīzes aptaujas apakšfaktoru korelācija
ar FIAS rādītājiem – Atklāsme; Piederība; Aktīva iesaiste”,
Spīrmena rangu korelācijas koeficients (rho)**

Faktors	Korelācijas koeficients	IKA/1.FIAS	IKA/2.FIAS
Atklāsme	Korelācijas koeficients	0,15**	0,22**
	N	330 ⁵	500 ⁵
Piederība	Korelācijas koeficients	0,0	0,23**
	N	330 ⁵	500 ⁵
Aktīva iesaiste	Korelācijas koeficients	0,16**	0,24**
	N	330 ⁵	500 ⁵

Piezīmes: ** Korelācija ir nozīmīga pie līmeņa 0,01 (divpusējas nozīmības).

1. FIAS – pirmā adaptētā FIAS versija.
2. FIAS – otrā uzlabotā un adaptētā FIAS versija.

⁵ – sievietes

Avots: Dombrovskis 2014.

Izvirzītā hipotēze, ka Identitātes krīzes rādītājiem būtu negatīvi jākorrelē ar Apmierinātību ar ģimenes dzīvi ir uzskatāma par daļēji apstiprinātu, jo ir vērojamas negatīvas korelācijas tendences starp IKA un AĢDz apakšfaktoriem ($r_s = -0,08$) un novērojamas negatīvas statistiski nozīmīgas korelācijas starp DxIIIIR (Identitātes krīzes noteikšana) ($r_s = 0,39$; $p = 0,01$), DxIV (Identitātes problēmu noteikšana) ($r_s = 0,56$; $p = 0,01$) un AĢDz (Apmierinātība ar ģimenes dzīvi). Diverģentā validitātes analīze starp IKA un dzimumu, kā arī starp IKA un respondentu vecumu gados statistiski nozīmīgas korelācijas neuzrāda.

Konverģentā validitāte starp Feministiskās identitātes attīstības skalu (FIAS faktoriālā modificētā versija apakšskalām pievienots apzīmējums “_F”, (Dombrovskis 2014) un Identitātes krīzi uzrāda statistiski nozīmīgas korelācijas starp IKA un FIAS skalas rādītājiem Atklāsme_F ($r_s = 0,23$; $p = 0,01$) un Aktīva iesaiste_F ($r_s = 0,23$; $p = 0,01$).

Faktoriālās validitātes analīze uzrāda, ka IKA rādītājiem būtu jāveido viens faktors. No apstiprinošās faktoranalīzes rezultātiem var secināt, ka izpētošajā faktoru analīzē divfaktoru risinājums izrietēja no divu pārlietu vienādu pantu satura un IKA veido viena faktora modeli. Izvērtējot IKA aptaujas pantu iekšējo saskaņotību un nosakot faktoriālo, diverģento un konverģento validitāti, var secināt, ka adaptētā aptauja Identitātes krīzes aptauja (IKA) atbilst svarīgākajām psihometriskajām prasībām testu adaptācijai.

Tests-retests. Testa – retesta ticamības noteikšanai tika izveidota atsevišķa izlase no 30 respondentiem, mērījumu atkārtojums tika veikts ar divu nedēļu intervālu. Retesta rezultāti uzskatāmi par labiem un pētniecības instrumenti tiek atzīti par izmantojamiem pētījumā (skat. 13. tabulu).

13. tabula

Pētījuma instrumenta Identitātes krīzes aptaujas skalas retesta rezultātu aprēķins izmantojot Spīrmena korelācijas koeficientu

Pētījuma instrumenti	Apakšskala	Retesta mērījums	
		Savstarpējais pantu korelācijas koeficients (R_s)	Divpusējās nozīmības līmenis
Identitātes krīzes aptauja	IKA – Identitātes krīzes aptauja	1	$p < 0,01$
	DxIII R – Identitātes krīzes noteikšana	1	$p < 0,01$
	DxIV – Identitātes problēmas	1	$p < 0,01$
	IKA 1. Ilgtermiņa mērķi	1	$p < 0,01$
	IKA 2. Karjeras izvēle	1	$p < 0,01$
	IKA 3. Draudzība	1	$p < 0,01$
	IKA 4. Seksualitāte	1	$p < 0,01$
	IKA 5. Reliģija	1	$p < 0,01$
IKA 6. Vērtības	1	$p < 0,01$	
IKA 7. Grupas lojalitāte	1	$p < 0,01$	

Avots: Dombrovskis 2014.

Secinājumi

1. Retesta rezultāti uzskatāmi par labiem un pētniecības instruments izmantojams turpmākajiem pētījumiem.
2. Identitātes krīzes aptauja (IKA) atbilst svarīgākajām psihometriskajām prasībām testu adaptācijai, uzskatāma par adaptētu Latvijā un turpmāk ir izmantojama pētnieciskajā un praktiskajā darbā.

(1) Identitātes krīzes aptauja (Berman, Montgomery, Kurtines 2004). Adaptējis A. Dombrovskis (2014).

Instrukcija: Lūdzu izlasiet aptaujas jautājumus un pirms, uz apakšlīnijas, pirms jautājuma, uzrakstiet atbildes novērtējuma skaitli. Atbildot cik lielā mērā pēdējā laikā Jūs esat bijuši *sarūgtināti, bažīgi vai norūpējušies* par kādu no zemāk minētajiem jautājumiem jūsu dzīvē? (Lūdzu izvēlieties atbilstošu atbildi, izmantojot punktu skalu).

Punktu skala:

	Ne pavisam	Nedaudz	Vidēji	Stipri	Ļoti stipri
	1	2	3	4	5
___ 1.	Ilgtermiņa mērķi? (piemēram, atrast labu darbu, nodibināt romantiskas attiecības utt.).				
___ 2.	Karjeras izvēle? (piemēram, izvēlēties nodarbošanos vai profesiju, u.c.).				
___ 3.	Draudzība? (piemēram, drauga zaudēšana, draugu maiņa, u.c.).				
___ 4.	Seksuālā orientācija un uzvedība? (piemēram, mulsuma izjūta par seksuālo pieredzi, seksuālo vajadzību intensitāte, u.c.).				
___ 5.	Reliģija? (piemēram, ticības zaudēšana vai izmaiņas ticībā Dievam/religiskajos uzskatos).				
___ 6.	Vērtības vai uzskati? (piemēram, apmulsums par to, kas ir vai nav pareizi, u.c.).				
___ 7.	Grupās lojalitāte? (piemēram, piederība kādam klubam, grupai augstskolā u.c.).				
___ 8.	Lūdzu, novērtējiet savu vispārējo <i>diskomforta</i> līmeni (cik slikti Jūs jutāties), atbildot uz visiem iepriekšējiem jautājumiem kopumā .				
___ 9.	Lūdzu, novērtējiet, cik liela nedrošība minētajās situācijās kopumā ir traucējusi Jūsu dzīvi (piemēram, kā šī nedrošība atturēja Jūs no vēlamo lietu paveikšanas vai neļāva būt laimīgam).				
___ 10.	Cik ilgi (ja tas ir gadījies) Jūs esat bijuši sarūgtināti, bažīgi vai norūpējušies par šiem jautājumiem kopumā ? (Izmantojiet zemāk sniegto novērtējuma skalu, atzīmējiet atbilstošu izvēli).				

Novērtējuma skala:

Nekad vai mazāk par 1 mēnesi	No 1 līdz 3 mēnešiem	No 3 līdz 6 mēnešiem	No 6 līdz 12 mēnešiem	Ilgāk nekā 12 mēnešus
1	2	3	4	5

References

- Adams G.R. (2007) Identity status. *Encyclopedia of Social Psychology*. SAGE Publications.
- Allport G.W. (1968) *The Person in Psychology. Selected Essays*. Boston: Beacon Press.
- American Psychiatric Association. (1987) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (3rd ed. rev.). Washington.
- American Psychiatric Association (1994) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4rd ed. rev.). Washington.
- Arnett J.J. (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, Vol. 55, pp. 469–480.
- Bargad A., Hyde J.S. (1991) Women's studies. A study of feminist identity development in women. *Psychology of Women Quarterly*, Vol. 15, pp. 181–201.
- Berman S.L., Montgomery M.J., Kurtines W.M. (2004) The development and validation of a measure of identity distress. *Identity: An International Journal Of Theory and Research*, Vol. 4, pp. 1–8.

- Brockwell G.M. (2010) Resisting representations and identity processes. *Online Journal. Papers on Social Representations*, Vol. 19(6.1–6.11).
- Brown T.A. (2006) *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*. London: The Guilford Press.
- Dambrovskis A. (2014) *Latvijas sieviešu feministiskas identitātes dimensijas prognozejosie jēkoni*. Promocijas darbs. Daugavpils: Daugavpils Universitāte. (In Latvian)
- Erikson E.H. (1998) *Identitāte: Jaunībaunkrīze*. Rīga: Jumava. (In Latvian)
- Erikson E.H. (1997) The life cycle completed. In: J.M. Erikson (Ed.). *Extended Version with New Chapters on the Ninth Stage of Development*. New York, London: W.W. Norton & Company.
- Erikson E.H. (1959) Identity and the life cycle. *Psychological Issues Monograph*, Vol. 1, No. 1, pp. 1–171.
- Hickhausen J. (2001) Adaptation and resilience in midlife. In: M.E. Lachman (Ed.). *Handbook of Midlife Development*. New York: Wiley, pp. 345–394.
- Hernandez L., Montgomery M.J., Kurtines W.M. (2006) Identity distress and adjustment problems in at-risk adolescents. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, Vol. 6, pp. 27–33.
- Hu L., Bentler P.M. (1999) Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, Vol. 6, pp. 1–55.
- Lasmanis A., Kangro I. (2004) *Faktoruanalīze*. Rīga: Izglītības soli. (In Latvian)
- Levinson D.J., Darrow C., Klein E.B., Levinson M.H., McKee B. (1978) *The Seasons of a Man's Life*. New York, NY: Alfred A. Knopf.
- Marcia J.E. (1966) Development and validation of Ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 3, pp. 551–559.
- Marcia J.E. (1980) Identity in adolescence. In: J. Adelson (Ed.). *Handbook of Adolescent Psychology*. New York: John Wiley, pp. 159–188.
- Rascevska M. (2005) *Psihologisko testu un aptauju konstruesana un adaptacija*. Rīga: Raka. (In Latvian)
- Raskin P. (2002) Identity in adulthood: Reflections on recent theory and research. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, Vol. 2, No. 1, pp. 101–108.
- Rosseel Y. (2012) Lavaan: An R package for structural equation modeling. *Journal of Statistical Software*, Vol. 48, No. 2, pp. 1–36.
- Robbins A., Wilner A. (2001) *Quarterlife Crisis: The Unique Challenges of Life in Your Twenties*. New York: Penguin Putnam.
- Rossi N.E., Mebert C.J. (2011) Does a quarterlife crisis exist? *The Journal of Genetic Psychology*, Vol. 172, No. 2, pp. 14–161.
- Shaffer D.R. (2009) Identity crisis. *Encyclopedia of Social Psychology*. SAGE Publications.
- Terry M., Sweeny K., Shepperd J. (2007) Self-presentation. *Encyclopedia of Social Psychology*. SAGE Publications.
- Vignoles V.L., Schwartz S.J., Luyckx K. (2011) Introduction: Toward an integrative view of identity. In: S.J. Schwartz et al. (Eds.). *Handbook of Identity Theory and Research*. Springer Science+Business Media, LLC, pp. 1–28.
- Waterman A.S. (1985) Identity in the context of adolescent psychology. In: A.S. Waterman (Ed.). *Identity in Adolescence: Progress and Contents (New Directions for Child Development)*, No. 30. San Francisco: Jossey-Bass, pp. 5–24.

Whitbourne S.K. (1986) *The Me I Know: A Study of Adult Identity*. New York: Springer-Verlag.

Wiesenfeld B. (2001) Identity exits. *Colloquium Presentation*. New York: Columbia University, Teachers College.

Zabriskie R.B., McCormick B.P. (2003) Parent and child perspectives of family leisure involvement and satisfaction with family life. *Journal of Leisure Research*, Vol. 35, No. 2, pp. 163–188.